

 ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Богдана Хмельницького Навчально-методичний відділ	Програма практики	
	«ВИРОБНИЧА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА»	
Структурний підрозділ. Освітній ступінь. Спеціальність. Освітня програма.	Навчально-науковий інститут іноземних мов бакалавр 014 Середня освіта (014.02 Мова і література російська) «Мова і література (російська, англійська)»	
1. Перелік нормативних документів, які необхідно оформити для проведення практики (клопотання, договір, тощо), порядок їх оформлення та подання;	Договір	
2. Мета та завдання практики;	Педагогічна практика має на меті реалізувати основний принцип вищої школи – поєднання навчання з практикою, що означає необхідність організації науково обґрунтованого взаємозв'язку теоретичних знань студентів та їх професійних умінь під час діяльності у загальноосвітніх школах: саме на практиці рівень володіння знаннями перевіряється уміннями студентів застосовувати їх у різних умовах та ситуаціях. Завдання педагогічної практики: – формування професійно значущих якостей особистості майбутнього вчителя: високого професіоналізму, поваги до професії вчителя, любові до дітей, уміння спілкуватися з ними; – поглиблення теоретичних знань з філологічних, психолого-педагогічних дисциплін та практичне оволодіння необхідними уміннями (методами, прийомами, формами навчання мови та зарубіжної літератури), навичками роботи з навчально-методичною літературою; – залучення студентів до багатогранної педагогічної діяльності, формування вмінь і навичок, необхідних для успішної роботи в умовах сучасної школи, психологічна адаптація студентів до школи; – встановлення зв'язків теоретичних знань із практикою; – ознайомлення студентів із сучасним станом навчально-виховної роботи в школах, з передовим	

	досвідом роботи вчителів російської мови та зарубіжної літератури; – ознайомлення з основними підходами до надання освіти дітям з особливостями психофізіологічного розвитку та вивчення Методичних рекомендацій щодо розробки індивідуального навчального плану роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; – вивчення функцій класних керівників, надання конкретної допомоги останнім у вихованні учнів; – оволодіння сучасними методами та прийомами викладання російської мови з урахуванням конкретних умов школи, вікових особливостей школярів, рівня володіння російською мовою; – формування стійкого інтересу до педагогічної діяльності, потреби в самовдосконаленні та самоосвіті; – розуміти головні аспекти інклюзивного навчання, знати основну термінологію з інклюзивного навчання; – мати уявлення про підтримку учнів з особливими освітніми потребами та роботу команди психолого-педагогічного супроводу; – формування вмінь застосовувати новітні технології педагогічної науки в забезпеченні досягнень професійної діяльності вчителя.
3. Загальні та професійні компетентності, які формуються під час практики	Загальні компетентності: – володіти культурою мислення, проявляти здатність до сприйняття, аналізу, узагальненню інформації, вміти ставити мету та обирати шляхи до її досягнення; – здатність регулювати власний емоційний стан і вибирати ефективний варіант поведінки у тій чи тій ситуації; – здатність до співпраці в колективі та співпрацювати в команді; – здатність уникати конфліктів, розуміння шляхів подолання їх та уміння брати на себе відповідальність; – здатність діяти конструктивно, раціонально, активно, зокрема, у непередбачуваних ситуаціях; – володіти базовими навичками збору та аналізу мовно-методичних фактів з використанням традиційних та новітніх інформаційних технологій; – здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в галузі методики;

- здатність створювати власні роботи з розвитку зв'язного письмового мовлення (виклади, твори, ділові папери, переклади тощо);
- здатність учитися протягом життя, розвивати свій інтелектуальний рівень, розширювати світогляд;
- здатність до письмової й усної комунікації засобами державної, російської, іноземної мов;
- спроможність розв'язувати комунікативні завдання рідною / іноземною мовами як усно, так і письмово, удосконалювати мовленнєві навички.

Фахові компетентності:

- володіти сучасними підходами до розуміння організації освітнього процесу;
- знання системи навчально-методичної, наукової і організаційно-виховної роботи в школі;
- вміти орієнтуватися в організації навчального процесу у загальноосвітньому навчальному закладі;
- володіти знаннями з методики викладання російської мови та зарубіжної літератури; з психології та педагогіки; з сучасної літературної російської мови; зарубіжної літератури;
- володіти практичними навичками в проведенні конкретних форм навчальних занять;
- володіти практичними навичками в проведенні організаційних і виховних заходів з учнями;
- володіти основами педагогічної майстерності у педагогічній діяльності;
- вміння методично обґрунтовано використовувати засоби наочності на уроці;
- здатність підготувати та провести уроки з російської мови, зарубіжної літератури та англійської мови;
- мати уявлення про права дітей з інвалідністю, про інклюзивне освітнє середовище, про універсальний дизайн в сфері освіти, про підтримку учнів з особливими освітніми потребами;
- здатність і уміння підготувати і провести позакласний захід з російської мови;
- уміти організувати власну самостійну роботу, спрямовану на опановування новими знаннями в галузі професійної діяльності;
- уміння розробити і вести необхідну для проведення практики навчальну документацію;
- ураховувати вікові особливості учнів під час підготовки конспектів уроків, виховних заходів тощо;

	– застосовувати диференційований підхід до навчання; – застосовувати традиційні та інноваційні методи навчання та інтерактивні прийоми; – здатність здійснювати об’єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з російської мови, зарубіжної літератури та англійської мови; – здатність аргументовано доводити власну точку зору під час дискусії.
4. Результати навчання за цим видом практики	У результаті проходження виробничої педагогічної практики студенти будуть мати: – знання, що сприяють формуванню світогляду й соціалізації особистості, усвідомлення етичних цінностей, норм поведінки; – знання правових, етичних норм, що регулюють відносини між людьми в дитячих та професійних колективах; – знання з історії становлення методики як науки, її досягнення на сучасному етапі розвитку; – знання принципів, методів та прийомів навчання російської мови та зарубіжної літератури; – знання типів та структуру уроків російської мови та зможуть: – зможуть скласти тематичні та календарно-тематичні плани; – здійснювати лінгвометодичний аналіз матеріалу, який буде вивчатися; – орієнтуватися в структурі та змісті програм з російської мови, що діють у Україні; – розуміти культурологічні і соціально-економічні особливості країни, мова якої вивчається (традиції, звичаї, норми поведінки, мовленнєвий і діловий етикет; географія, соціальний і політичний устрій); – виготовляти та використовувати наочні посібники тощо; – знати про права дітей з інвалідністю, про інклюзивне освітнє середовище, про універсальний дизайн в сфері освіти, про підтримку учнів з особливими освітніми потребами.
5. Місце проведення практики (перелік типів закладів)	Загальноосвітні навчальні заклади міста та області: -<i>гімназія № 11,</i> -<i>Лисичобалківський навчально-виховний комплекс «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа I-III ступенів»,</i>

	- Спеціалізована загальноосвітня школа I-III ступенів № 7 Світловодської міської ради Кіровоградської області та інші подібні заклади.
6. Зміст практики: детальний та послідовний перелік видів роботи студента на практиці із зазначенням тривалості роботи впродовж дня	1 тиждень – ознайомлювальний. Студенти знайомляться з: – з основами організаційно-управлінської діяльності закладу загальної середньої освіти (функції заступників директора, робота методичних об'єднань й органів самоврядування); внутрішнього розпорядку; – з системою навчально-виховної роботи в школі (на основі бесід з адміністрацією школи, керівником методичного об'єднання, учителями, класним керівником); – з планами виховної роботи закладу загальної середньої освіти та класного керівника; – з концепцією «Нової української школи»; – з педагогічною лабораторією вчителя-словесника (система підготовки до уроку), з методичними матеріалами кабінету російської мови в школі; – з організаційно-методичною роботою шкільної бібліотеки та її фондами, з читацькими формулярами учнів свого класу; – з колективом учнів класу (перегляд особових справ учнів, їх творчих робіт, спостереження за учнями, включаючи учнів з особливими освітніми потребами та ін.); – з планом роботи методичного об'єднання вчителів російської мови й зарубіжної літератури. Форми підготовки до безпосередньої навчально-виховної роботи: – складання індивідуального плану роботи на весь період практики; – визначення тематики, строків проведення пробних і залікових уроків; – аналіз відповідних розділів програми й підручників, складання тематичного плану; – вивчення додаткової наукової й методичної літератури з теми, відбір засобів навчання для запланованих уроків; – визначення залікових заходів з предмета, розробка плану підготовки й проведення заходів, уточнення складу учнів; – відвідування уроків учителів, участь в аналізі відвіданих уроків; – оформлення щоденника педагогічної практики.

2–5 тиждень – вивчення.

Передбачається вивчення:

- програм, підручників з російської мови, книг для читання, підручників з російської мови (детально – розділи, що опрацьовуються в період практики); мовознавчих робіт і матеріалів з цікавого мовознавства тощо, методичних робіт з розвитку мовлення школярів – згідно з темами запланованих уроків;

- календарно-тематичних і поурочних планів учителів, зразків, планів і конспектів уроків студентів-практикантів попередніх курсів;

- досвіду роботи вчителів російської мови й зарубіжної літератури, специфіки уроків різних типів, системи занять з розвитку зв'язного мовлення учнів;

- форм і методів контролю навчальних досягнень учнів:

- дидактичних матеріалів, довідкової літератури, різного роду посібників, що є у кабінеті, – з позицій доцільного відбору засобів навчання для конкретних уроків;

- плану роботи класного керівника як основи для складання плану виховної роботи з класом;

- індивідуальної навчальної програми учнів з особливими освітніми потребами (якщо є).

У цей час студенти займаються:

- розробкою конспектів уроків;

- виготовлення дидактичних матеріалів до уроків;

- відвідування й аналіз уроків студентів-практикантів (не менш 4-х уроків);

- підготовка й проведення запланованих уроків залікового характеру на оцінку (не менш 4-х уроків з російської мови й 2-х з зарубіжної літератури);

- підготовка й проведення окремих позакласних заходів з предмета, відвідування заходів, підготовлених іншими студентами, участь в їхньому аналізі;

- індивідуальна робота з невстигаючими учнями та з тими, хто виконує індивідуальні завдання студента;

- допомога вчителю в оформленні й устаткуванні навчального кабінету;

- участь у роботі методичного об'єднання вчителів і семінару класних керівників;

- участь у реалізації єдиних вимог до роботи з розвитку мовлення учнів;
- уточнення теми, розробка плану й часткове виконання завдання згідно з темою навчальної дослідницької роботи або НДРС (індивідуально).

6 тиждень – підсумковий.

У цей період студенти проводять навчальну й позакласну роботу з предмета, а також оформлюють звітну документацію:

- оформлення звітної документації;
- участь у поточній навчально-виховній роботі, проведення залікових позакласних заходів з предмета;
- підготовка матеріалів для виставки за підсумками практики (у школі й на факультеті);
- участь у конференції за підсумками практики (після підведення підсумків педагогічної практики на педраді в школі).

Виховна робота з предмета проводиться у відповідності до індивідуального плану студента. Її основні види: підготовка й проведення літературних свят і вечорів, лінгвістичних і літературних вікторин і усних журналів, засідань гуртка тощо.

Методична навчально-дослідницька робота студентів (НДРС) у період практики полягає в тому, що, цілеспрямовано вивчаючи досвід роботи вчителів, своїх однокурсників-практикантів з позицій обраної теми, вони накопичують емпіричний і експериментальний матеріал, що може бути проаналізований і використаний у кваліфікаційній або дипломній роботі, у доповіді на конференції за підсумками практики або у написанні обов'язкового есе на тему: "Мої перемоги та невдачі під час практики". Активною може бути й участь практикантів у роботі методичного об'єднання вчителів-русистів (виступ з доповіддю).

Студенти перебувають на практиці кожного дня, з урахуванням 1-ї чи 2-ї зміни, яка започаткована у школі. Час перебування студентом у школі визначається директором школи, класним керівником та методистом від ЗВО.

Час перебування у школі не може бути меншим, ніж 45 годин на тиждень з урахуванням їх підготовки до самих уроків.

7. Види індивідуальних завдань (для студентів, які навчаються за індивідуальним планом, або з поважних причин не можуть виконувати основну програму практики, або навчаються дистанційно)	Індивідуальні завдання (в межах інклюзивної освіти, а також для студентів, які навчаються за індивідуальним планом та ін.): 1. Скласти анкету для батьків для встановлення обсягу знань та відношення батьків до інклюзивної освіти в середній школі. 2. Скласти анкету для батьків «Мій стиль виховання своєї дитини». 3. Підібрати кілька методик, як долати гнів (для учнів середніх класів). 4. Написати реферат на тему: Кооперативне навчання та його стратегії. 5. Написати правила поведінки на уроці для 5 класу. 6. Запропонуйте та розробіть навчальний проект для учнів 8 класу на тему: «О.С.Пушкін та Україна». 7. Запропонуйте та розробіть навчальний проект для учнів 5 класу на тему: «Частини мови». 8. Розробіть наочні матеріали для теми «Буквы Ъ и Ы как разделительные знаки. Речевая подтема: Самое главное – это режим». 9. Підготуйте та напишіть дослівний план-конспект уроку російської мови на обрану студентом тему. Урахуйте використання інноваційних методів та прийомів на уроці (інтерактивні кросворди, інфографіка, квести, використання ігрових ситуацій чи вправ,).
8. Вимоги до звіту про проходження практики: оптимальний перелік документів, які мають бути створені студентом у результаті практичної роботи (за потреби доповнити зразками оформлення)	Звітна документація виробничої (педагогічної) практики складається зі «Щоденника практики» та конспектів залікових уроків із російської мови, англійської мови, зарубіжної літератури, а також індивідуального завдання. Кожен план-конспект залікового заходу має бути оцінений і підписаний викладачем-керівником практики від фахових кафедр. Кожен із виконаних студентом видів роботи під час практики можуть оцінювати керівники від баз практик. Залікові заходи остаточно оцінюють викладачі-керівники практики від кафедр. Зразки оформлення звітної документації можна подивитися у Гугл класі доцента кафедри російської мови, зарубіжної літератури та методики навчання

	Василенко М.П. за кодом до курсу «Педагогічна практика»: zqtfehw
9. Форми і методи контролю	Контроль діяльності практикантів під час практики складається з поточного і підсумкового. Поточний контроль здійснюють викладачі – керівники практики від фахових кафедр, керівники від баз практики (облік присутності студентів на базі практики фіксується в «Щоденнику» кожного практиканта й відбивається в журналі присутності практикантів на базі практики). Підсумковий контроль проводиться після завершення практики в спеціально відведений час. Диференційований залік виставляється згідно з рішенням комісії, яку очолює завідувач кафедри на підставі оцінок з кожного окремого модуля (навчально-методична робота з російської мови, англійської мови, зарубіжної літератури, виховна й психолого-педагогічна робота, науково-дослідна робота) та з урахуванням відгуків керівників від бази практики, викладачів-керівників практики від фахових кафедр, відповідей студента на запитання під час проведення заліку та якості оформлення практикантом звітної документації.
10. Критерії оцінювання за видами роботи (компоненти оцінювання: - види практичної роботи, - змістова частина документів, стилістичне та граматичне оформлення тощо)	Основні критерії оцінки роботи практикантів співвідносяться з рівнем теоретико-методичної підготовленості і ступенем сформованості вмінь: – знання методів і прийомів навчання російській мові й літературі, творчий підхід до використання методів і прийомів на уроці; – знання засобів навчання, їх оптимальне використання в конкретних навчальних ситуаціях; – уміння аналізувати й оцінювати урок, позакласний захід; – уміння володіти мовою свого предмета, правильною, з погляду норм літературної мови. При оцінці роботи враховуються також особистісні якості практиканта (це має велике виховне значення), виявлені в роботі з дітьми, у спілкуванні з товаришами, у відношенні до справи: – педагогічний такт і повага до дітей; – колективізм і принциповість, активна позиція в оцінці результатів своєї діяльності й діяльності товаришів; – ступінь відповідальності за доручену справу;

– ініціатива й самостійність у постановці й вирішенні навчально-виховних завдань.

Оцінювання планів-конспектів уроків, позакласних заходів

Оцінка **"відмінно"** ставиться, якщо студент, складаючи конспект уроку:

- 1) записав тему уроку або позакласного заходу;
- 2) грамотно визначив і записав мету (навчальну, розвивальну, виховну, комунікативну) уроку, враховуючи специфіку уроку та вікові особливості учнів;
- 3) зазначив тип уроку;
- 4) вказав методи та прийоми навчання, позакласного заходу;
- 5) визначив обладнання та засоби навчання;
- 6) склав план уроку, позакласного заходу (в ньому відображено зміст та структуру уроку, методи та прийоми навчання та активізації діяльності учнів з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей, види робіт);
- 7) визначив зміст уроку, позакласного заходу (розроблено методику кожного етапу уроку із зазначенням індивідуальних завдань окремим учням класу);
- 8) окреслив прогноз педагогічних ситуацій, які можуть скластися під час проведення уроку, позакласного заходу, передбачено шляхи їх уникнення та вирішення;
- 9) вказав методичну, наукову літературу, використану під час складання конспекту уроку, позакласного заходу.

Оцінка **"добре"** ставиться, якщо студент, складаючи конспект уроку:

- 1) записав тему уроку або позакласного заходу;
- 2) визначив і записав мету уроку, враховуючи специфіку уроку та вікові особливості учнів;
- 3) зазначив тип уроку;
- 4) вказав методи та прийоми навчання, позакласного заходу;
- 5) визначив обладнання та засоби навчання;
- 6) склав план уроку, позакласного заходу (зазначено етапи уроку, методи та прийоми навчання та активізації діяльності учнів з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей, види робіт);
- 7) визначив зміст уроку, позакласного заходу (методично розроблено кожний етап уроку);

	8) частково зробив прогноз педагогічних ситуацій, які можуть скластися під час 9) вказав методичну, наукову літературу, використану під час складання конспекту уроку, позакласного заходу. Оцінка "задовільно" ставиться, якщо студент, складаючи конспект уроку: 1) записав тему уроку або позакласного заходу; 2) сформулював мету уроку, але не врахував специфіку уроку та вікові особливості учнів; 3) зазначив тип уроку; 4) частково визначив методи та прийоми навчання, позакласного заходу; 5) визначив обладнання та засоби навчання; 6) склав план уроку, позакласного заходу (зазначено етапи уроку, методи та прийоми навчання); 7) визначив зміст уроку, позакласного заходу (методично розроблено кожний етап уроку, проте недостатньо повно); 8) не зробив прогноз педагогічних ситуацій, які можуть скластися під час проведення уроку, позакласного заходу; 9) вказав методичну, наукову літературу, використану під час написання конспекту уроку, позакласного заходу. Оцінка "незадовільно" ставиться, якщо студент, складаючи конспект уроку: 1) записав тему уроку або позакласного заходу; 2) частково визначив мету уроку, не врахував специфіку уроку та вікові особливості учнів; 3) зазначив тип уроку; 4) частково зазначив методи та прийоми навчання, позакласного заходу; 5) частково зазначив обладнання та засоби навчання; 6) склав план уроку, позакласного заходу (зазначено тільки етапи уроку); 7) визначив зміст уроку, позакласного заходу (зміст кожного етапу уроку окреслено не повно, допущено суттєві помилки у викладі теоретичного навчального матеріалу); 8) не зроблено прогноз педагогічних ситуацій; 9) вказано методичну, наукову літературу, використану під час складання конспекту уроку, позакласного заходу. Оцінювання навчальної та виховної роботи
--	---

Оцінка **"відмінно"** ставиться, якщо урок (позакласне заняття):

- проведене на високому науковому та організаційно-методичному рівні;
- на ньому обґрунтовано висувались та ефективно вирішувалися освітньо-виховні завдання;
- раціонально використовувались різноманітні методи навчання й прийоми вивчення матеріалу та активізації діяльності учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей;
- підтримувалась добра дисципліна;
- якщо студент виявив: глибоке знання лінгвістичної, літературознавчої, психолого-педагогічної теорій; творчу самостійність у доборі навчального та дидактичного матеріалу, проведенні та аналізі уроку.

Оцінка **"добре"** ставиться, якщо урок (позакласне заняття):

- проведено на високому науковому рівні;
- на ньому успішно вирішувалися навчальні та виховні завдання, **однак:** недостатньо ефективно використовувалися окремі методичні прийоми активізації навчальної діяльності учнів;
- якщо студент виявив знання лінгвістичної, літературознавчої, психолого-педагогічної теорій, самостійність у доборі навчального та дидактичного матеріалу, **однак:** допустив незначні помилки у побудові та проведенні уроку.

Оцінка **"задовільно"** ставиться:

- якщо студент, реалізуючи освітньо-виховні завдання, допускав помилки;
- недостатньо ефективно застосовував психолого-педагогічну теорію, методи та прийоми навчання;
- слабо активізував пізнавальну діяльність учнів;
- не завжди міг встановити контакт з дітьми;
- при аналізі заняття не бачив своїх помилок та недоліків.

Оцінка **"незадовільно"** ставиться, якщо на уроці (позакласному занятті):

- не були вирішені освітньо-виховні задачі;
- допускалися серйозні помилки при викладі навчального матеріалу;
- не забезпечувалась дисципліна учнів;

	– якщо студент продемонстрував слабе знання лінгвістичної, літературознавчої, психолого-педагогічної теорій; – некритично віднісся до своєї роботи.
11. Форми підбиття підсумків практики	Загальна оцінка педагогічної практики виставляється викладачем фахової кафедри після того, як вже були виставлені оцінки з педагогіки та психології. Слід зазначити, що методист з педагогіки виставляє бали в межах від 0 до 10 балів; методист з психології – від 0 до 10 балів. Методисти зазначених кафедр перевіряють свої завдання, що були запропоновані студентам в межах програми. Зауважимо, що методисту від фахової кафедри матеріали подаються у паперовій теці, з правильно оформленою титульною сторінкою за таким переліком матеріалів: – матеріали з психології; – матеріали з педагогіки; – конспекти 3-х уроків (2-х – з російської мови й 1-го – з зарубіжної літератури), з оцінкою вчителя-предметника і викладача – керівника практики від університету; – самоаналіз уроку з російської мови; – аналіз 2-х уроків з російської мови своїх колег; – сценарій або розробку позакласного заходу з фаху; – есе, написане в довільній формі на тему: «Мої досягнення та невдачі в період проходження практики»; – письмовий звіт про практику, підписаний і оцінений керівником. Зразки оформлення звітної документації можна подивитися у Гугл класі «Педагогічна практика» доцента кафедри російської мови, зарубіжної літератури та методики навчання Василенко М.П. за кодом: zqtfew
12. Методичні рекомендації (з урахуванням особливостей спеціальності/освітньої програми)	Методичні рекомендації до окремих видів виконання робіт можна подивитись у Гугл класі доцента кафедри російської мови, зарубіжної літератури та методики навчання Василенко М.П. за кодом до курсу «Педагогічна практика»: zqtfew
13. Інформаційні ресурси для підготовки до проходження практики	1. Барабанова М. Ю. Методика преподавания русского языка. Тула: Издательство ТГПУ им. Л. Н. Толстого, 2014. 64 с. URL: https://rucont.ru/efd/338194.

2. Блинов Г.И., Панов Б.Т. Практические и лабораторные занятия по методике русского языка: Учеб. Пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2101 "Рус. яз. и лит". М.: Просвещение, 1986. 224.
3. Бовтенко М.А. Компьютерная лингводидактика. М.Флинта, 2005.
4. Бондар В.І. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі / В.І. Бондар, В.В. Засенко. К., 2011. 247с.
5. Василенко М.П., Барменкова О.П. "По секрету ... (Весёлые стихотворения, запоминки, незнакомые фразеологизмы и удивительные пословицы для изучения русского языка). – Черкассы: Из-ль Чабаненко Ю.А., 2018. – 122 с.
6. Ворожбитова А.А. Начальное лингвориторическое образование: Методика преподавания русского языка: Таблицы, схемы, алгоритмы: Учебно-методическое пособие. – 2-е изд., испр. и доп. М.: Флинта: Наука, 2002. 248 с.
7. Галиуллин К.Р. Об использовании компьютера в педагогической русистике. *Проблемы педагогической лингвистики*. Казань, 1989. С. 170-176.
8. Городецкая В.М. Лингвокультурологические задачи (X-XI классы). *Русский язык в школе*, 2009. № 2. С. 15-18.
9. Закон України "Про вищу освіту". *Освіта в Україні*. Нормативна база (2-е вид.). К.: КНТ, 2006. 484 с.
10. Закон України "Про освіту". *Освіта в Україні*. Нормативна база (2-е вид.). К.: КНТ, 2006. 484 с. С. 8-39.
11. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник / кол. авторів: А.А.Колупаєва, Н.З.Софій, Ю.М.Найда [та ін.]; під заг. ред. Л.І.Даниленко. К., 2007. 128 с.
12. Как учить русскому языку и литературе современных школьников? Школьный учебник сегодня: Коллективная монография / Под науч. рук. Г. Г. Граник; отв. ред. Н. А. Борисенко. М.; СПб.: Нестор-История, 2018. 320 с.
13. Кичёва Н.А. Этнокультурная направленность уроков русского языка. *Русский язык в школе*, 2009. № 2. С. 35-37.

14. Климкина Ю.Е. Урок-семинар по "Толковому словарю живого великорусского языка" В.И.Даля. *Русская словесность в школах Украины*, 2001. – № 6.
15. [Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання](#). Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.
16. Компьютерная лингвистика. [URL: http://www.kv.minsk.by/index1999262201.htm](http://www.kv.minsk.by/index1999262201.htm).
17. Кульпинов Ю.А. Лингвистическое краеведение на уроках русского языка в V классе. *Русский язык в школе*, 2009. № 2. С. 18-20.
18. Лаборатория компьютерной лингвистики. [URL: http://www.iitp.ru/iitp/lab15.htm](http://www.iitp.ru/iitp/lab15.htm).
19. Литвинко Ф. М. Методика преподавания русского языка в школе. Учебное пособие. Минск: Вышэйшая школа, 2015. 448 с.
20. Методичні рекомендації вчителям загальноосвітніх навчальних закладів щодо організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами –Суми: РВВ СОППО, 2013. 64 с.
21. Мишатина Н.Л. Современная методика: инновационный путь развития. *Русский язык в школе*, 2009. № 2. С. 3-7.
22. Нова українська школа [Електронний ресурс] : офіційний сайт / МОН України; ГО «Смарт Освіта». Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 25.09.2021).
23. Освітні програми [Електронний ресурс] : офіційний сайт / МОН України. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>. (дата звернення: 25.09.2021).
24. Пасічник Є.А. Шкільний літературний кабінет. *Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах К.* : Ленвіт, 2001. С. 351–354.
25. Прищепа С.М. Проектування виховної діяльності класного колективу : метод. посіб. Умань : ПП Жовтий О.О., 2014. 60 с.
26. Розробки з зарубіжної літератури [Електронний ресурс]. *На урок: освітній проект: [сайт]* / ТОВ «Освітній проект «На урок». Режим доступу:

<https://naurok.com.ua/biblioteka/zarubizhna-literatura>

(дата звернення 26.08.2019).

27. Російська мова [Електронний ресурс]: [методичні матеріали] *Методичні кейси* / Ін-т післядипл. пед. освіти Київ. ун-ту ім. Б. Грінченка. Режим доступу : <http://media.ippo.kubg.edu.ua/?cat=19> (дата звернення: 30.08.2017).
28. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: [науково-методичний посібник] / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. О. І. Пометун. К.: А.С.К., 2004. 192 с.
29. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : колективна монографія / під загальн. ред. С.Ю. Ніколасвої. К. : Ленвіт, 2015. 444 с.
30. Теория и методика обучения русскому языку: конспекты лекций, планы практических занятий, контрольные работы, тесты: учебно-методический комплекс / авт.-сост. Н. А. Артёменко. Томск: Издательство Томского государственного педагогического университета, 2009. 284 с.
31. Ульянова И.В. Формирование смысловых ориентаций учащихся на уроках русского языка. *Русский язык в школе*, 2009. № 2. С. 28-35.
32. Учебник XXI века: общегуманистическое и национальное в учебной книге. *Русская словесность в школах Украины*, 2001. № 4.
33. Формановская Н.И. Речевой этикет и обращение. *Русская словесность в школах Украины*, 2001. № 6.
34. Фролова К.П. Цікаве літературознавство. К. : Освіта, 1991. 192 с.
35. Цомая Е.В. Выражение условно-следственных отношений в простом неосложненном предложении. *Русский язык в школе*, 2009. № 2. С. 63-67.
36. Цомая Е.В. Выражение условно-следственных отношений в простом неосложненном предложении. *Русский язык в школе*, 2009. № 2. С. 63-67.
37. Шатова Е. Г. Уроки русского языка в современной школе: типы, структура, методика. М.: Дрофа, 2007. 264 с.

14. Програма затверджена на засіданні кафедри	Кафедра російської мови, зарубіжної літератури та методики навчання, Протокол № 8 від 21.02.2022
---	--